

Plensbuibestendig

Alaska, deze zomer, mijn kinderen, zeekajakken aan de voet van de Columbia Glacier. Als er een plek is waar het besef dat het klimaat verandert zich opdringt, is het wel hier. Voor je gevoel té grote brokken gletsjerijs maken het geluid van een ijsklontje dat smelt in een gin-tonic. Voor je ogen storten de brokken in. De rubberen handschoenen, die de gids je heeft gegeven, zijn veel te warm.

Klimaatverandering. Ongebruikelijke hitte, ongebruikelijke plensbuien, ongebruikelijke bosbranden, ongebruikelijke overstromingen, iedereen vindt er het zijne van, maar één ding is zeker, we kunnen er niet meer omheen.

Een paar weken geleden was er zo'n ongebruikelijke plensbui in Amsterdam, waar ik woon. Het water stroomde in de rioolputten, de riolering draaide overuren, zonder succes. Ik moest hieraan denken toen ik 20 oktober jl. een artikel las in het Parool, met als kop "Hoe maak je je tuin plensbuibestendig?". De schrijver van het artikel heeft het over de wat hij noemt tweeverdienerstuinen, veel tegels zodat je er niks aan hoeft te doen. Ik heb er zelf vrees ik ook zo één.

Als ik een bestemmingsplan toets is één van de checks: Is er een watertoets gedaan? Qua wateroverlast gaat het dan vooral over de toevoeging van verhard oppervlak en de compensatie die daarvoor in m² wateroppervlak plaats moet hebben. Daar blijft het zo'n beetje bij. Niemand vraagt zich af, is het plangebied plensbuibestendig?

Van oudsher wapenen wij ons laaggelegen landje tegen hoogwater, door dijken langs de Noordzee, de Waddenzee, het IJsselmeer, de rivieren. Met een wettelijk systeem van toetsing en normering houden wij de veiligheid op orde.

Ik weet nog goed dat ik als beginnend advocaat, medio jaren tachtig, met mijn patroon op uitnodiging van Rijkswaterstaat vanaf een dienstvaartuig de plaatsing van de pijlers van de Deltawerken mocht bekijken. Spectaculair!

Recent was ik bij een aftrap van de aanleg van de Prins Hendrik Zanddijk op Texel, waar de bescherming tegen hoog water gecombineerd gaat worden met de ontwikkeling van een prachtig natuurgebied dat het achterland beschermt en tegelijkertijd het ecosysteem van de Waddenzee versterkt.

Het project Markermeerdijken, 33 km dijkversterking, introduceert weer een nieuw concept, de oeverdijk, bij Hoorn, waar de versterkingsopgave gecombineerd wordt met de realisatie van een stadsstrand en grootschalige natuurontwikkeling.

Creatieve oplossingen, gebaseerd op integraal denken over natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, en water natuurlijk!

Als je met water werkt, ga je ervan houden. Dat geldt zelfs voor advocaten.

Niet zo lang geleden was er een feestelijke afsluiting voor de juristen die hebben gewerkt aan het realiseren van de Ruimte voor de rivier-projecten. Nadat we de juridische lessons learned met elkaar hadden gedeeld, kwam het mooiste onderdeel van het programma: het bezoek aan de hoogwatergeul bij Veessen-Wapenveld. Hoe je het ook in de diverse planproducten beschreven ziet, het is als niet-techneut onmogelijk om je vooraf een goed beeld te vormen van hoe zo'n omvangrijk project er uit komt te zien. En als je daar dan staat, in de kou, naast de spectaculaire inlaat met zijn 60 kleppen, denk je: hoe lang gaat het duren voordat zij open moeten...

Ruimte voor de rivier, inmiddels een gevleugelde uitdrukking. En nog steeds actueel. De 30 projecten uit de PKB om onze rivieren robuust te maken zijn nog niet afgerond, of de overheden zijn alweer bezig te bezien waar nog verdere verruiming nodig is. En als ik aan de vandaag aanwezige beleidsmakers een tip mag meegeven, wacht hier niet te lang mee! Waar de een vindt dat de klimaatverandering wordt overdreven, vindt een ander dat zij wordt onderschat. De visie op type en omvang van de noodzakelijke maatregelen zal daarom enorm variëren. Verruiming en versterking zijn bovendien communicerende vaten. Een helder beleidskader, bij voorkeur vanuit het rijk, over hoe en waar, gelet op de klimaatverandering, ruimte

moet worden gegeven aan de rivier, is voor de waterschappen met hun versterkingsopgave onmisbaar. Dat de belangrijkste beleidsbeslissingen vastlagen in een PKB is van elementaire waarde gebleken voor de Ruimte voor de rivier-projecten.

Jarenlange ervaring met besluitvorming over waterprojecten heeft overigens ook nog een aantal andere Golden Rules opgeleverd. Onderbouwing van nut en noodzaak, essentieel! Beschrijf goed je trechtering naar realistische oplossingen. Onderzoek liever een alternatief teveel dan een te weinig, zeker als het om een initiatief van de omgeving gaat. Een MER is een lust, geen last. Het helpt de keuze voor de voorkeursoplossing te motiveren. Betrek de omgeving in een vroeg stadium en verplaats je in hun situatie. Ga staan op die dijk en denk, wat zou ik ervan vinden als ik hier woonde? Wees niet te krenterig met mitigatie of compensatie. Zienswijzen zijn een kadootje, ze helpen het besluit te verbeteren. En, heb altijd je lijn op orde! Neem geen belangrijke beslissingen onder de douche of op de fiets. Markeer, analyseer en motiveer belangrijke keuzes, leg dat vast en hou eraan vast. Maar geen oogkleppen! Veranderen de omstandigheden, dan kan een nieuwe lijn nodig zijn.

Water is er niet alleen teveel, maar soms ook te weinig. We hebben rare droge periodes, die schade toebrengen aan gewassen en natuur. In mijn praktijk is hier minder over te doen. Dat kan zijn omdat zich geen juridische problemen voordoen, of omdat men denkt: zolang die landsadvocaat niet de regendans kan...

Kunnen wij beter omgaan met het water dat wel valt, in de periodes dat het niet valt? Absoluut! We zijn wel al zover dat nieuwe woonwijken geen gasaansluitingen meer krijgen, waarom dan geen eisen gesteld aan de opvang, opslag en het hergebruik van regenwater? Het blijft vreemd dat wij hier massaal het toilet doorspoelen en de tuin sproeien met drinkwater, terwijl in toenemende mate het regenwater over je schoenen gutst.

Het kersverse regeerakkoord zegt:

“De uitvoering van het Deltaprogramma wordt voortgezet. Meer dan ooit zal daarbij de nadruk worden gelegd op klimaatbestendig en waterrobuust inrichten van Nederland”.

Hier moet elke pionier op watergebied blij van worden. We zijn al wereldberoemd om onze waterwerken. Nu hebben we de kans om dat ook te worden op het gebied van klimaatadaptatie. We zijn in ieder geval al aardig op weg. The New York Times roemde in juni dit jaar ons land: “The Dutch have solutions to rising seas. The world is watching.” Als voorbeeld wordt de Willem Alexanderbaan genoemd. Een nieuwe roeibaan waar afgelopen zomer de wereldkampioenschappen plaatsvonden. Het bijzondere is dat de baan in een waterberging ligt op ongeveer het laagste punt van Nederland. Bij extreme regenval kan daar 4 miljoen m³ extra water worden opgevangen.

Het verbinden van ruimte en water. De Omgevingswet gaat ervoor zorgen dat die elementen geïntegreerd raken. Daar kunt u nú al mee oefenen, door:

- een Omgevingsvisie te maken, met beleid dat klimaatadaptatie verknoopt met andere opgaven in de fysieke leefomgeving, zoals stedelijke vernieuwing, energietransitie, bereikbaarheid.
- flexibele omgevingsplannen vast te stellen, zodat de markt met innovatieve oplossingen komt: niet alleen die nieuwe woonwijk, maar meteen ook voorzieningen die rekening houden met, of zelfs nuttig gebruik maken van, plensbuien en hittegolven.
- omgevingswaarden te bedenken voor het omgaan met water, zoals hergebruik van regenwater, groene daken of een rem op het almaar toevoegen van verharding.
- een programma op te stellen om die omgevingswaarden ook te halen.

- te werken aan die belangrijke pijler van de Omgevingswet: vertrouwen: door de omgeving te laten participeren, initiatieven op te halen en daar ook iets mee te doen.
- al een beetje te anticiperen op het projectbesluit dat de Omgevingswet introduceert: het ultieme integrale besluit dat meteen doorwerkt in het omgevingsplan.

De Crisis- en herstelwet geeft een arsenaal aan instrumenten om nu al aan de slag te gaan met de Omgevingswet. Laat het juridische nooit een belemmering zijn om die unieke oplossing daadwerkelijk te realiseren.

Qua unieke oplossingen kunnen we trouwens de nodige inspiratie opdoen in het buitenland. Drijvende boerderijen bij overstroming van de Gumani rivier in Bangladesh. Marokko, waar tijdens droogte de dikke mist in de bergen met netten wordt "gevangen" en 400 mensen van water voorziet. New York heeft in plaats van het vergroten van de riolen gekozen voor wetlands buiten de stad.

Klimaatadaptatie begint bij jezelf. Bijvoorbeeld door mee te doen met de Operatie Steenbreek. Een landelijke actie om mensen te enthousiasmeren hun tuin te vergroenen. Minder toename van hitte, betere afvoer van regenwater en meer biodiversiteit. Een plensbuisbestendige tuin. Hoe simpel kan het zijn.

Maar u, vandaag hier met 1500 mannen en vrouwen uit de waterwereld, u kunt meer dan: tegels eruit, planten erin.

U kunt samen de noodzakelijke stap zetten in het waterrobuust maken van onze leefomgeving, door ruimtelijke ontwikkelingen te verbinden met voorzieningen voor wateroverlast en watertekort.

U kunt samen zorgen voor een Nederland, dat bestand is tegen plensbuien én tegen hittegolven.

Hoe u daarvoor kunt zorgen?

Gewoon, door uzelf morgen, terug op kantoor onder het genot van een kopje koffie, af te vragen, hoe maak ik mijn omgeving, waarover ik wat te zeggen heb, mijn bedrijfsterrein, mijn gemeente, mijn provincie, mijn regio, mijn land, hoe maak ik "mijn tuin plensbuisbestendig"? En door er dan ook wat aan te doen natuurlijk 😊